

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درآمدی بر
نیازهای انسانی

فتانه حاجیلو

عضو هیات علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه تبریز

سرشناسه	حاجیلو، فتانه ، ۱۳۴۹
عنوان و نام پدید آور	مقدمه ای بر نیازهای انسانی / فتانه حاجیلو؛ ویراستار محمد ابراهیم پور نمین.
مشخصات نشر	تبریز: دانشگاه تبریز، انتشارات، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۱۹۱ص.
شابک	۳۰۰۰۰۰ ریال ۳ - ۷۸ - ۸۸۶۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	نیازهای اولیه Basic needs
موضوع	جامعه شناسی Sociology
موضوع	نیازسنجی Needs assessment
موضوع	خدمات اجتماعی Social service
موضوع	نیاز (روان شناسی) Need Psychology
شناسه افزوده	دانشگاه تبریز، انتشارات
رده بندی کنگره	HC ۷۹:
رده بندی دیویی	۳۳۸/۹:
شماره کتابشناسی ملی	۶۱۵۹۴۴۲:

انتشارات دانشگاه تبریز

درآمدی بر نیازهای انسانی

تدوین و گردآوری:	فتانه حاجیلو
ویراستار ادبی:	محمد ابراهیم پور نمین
ناشر و فروست:	انتشارات دانشگاه تبریز؛ ۷۷۷
تاریخ و نوبت چاپ:	مهر ۱۳۹۹ - اول
شمارگان:	۵۰۰ نسخه
شابک:	۳ - ۷۸ - ۸۸۶۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸
قیمت:	۳۰۰۰۰۰/- ریال
سایت:	www.pprs.tabrizu.ac.ir

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپ میثم

این اثر مشمول قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

نشانی: تبریز - بلوار ۲۹ بهمن - دانشگاه تبریز - تلفن: ۳۳۳۹۲۶۶۹ نمایر: ۳۳۳۴۲۵۶۲

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
	فصل اول
۱۱	مفهوم نیاز
۱۸	منشأ نیازها
	فصل دوم
۲۱	نیازهای انسانی از دیدگاه فلسفی
۲۳	نیازهای انسانی در فلسفه غرب
۴۷	نیازهای انسانی در فلسفه اسلامی
	فصل سوم
۵۳	نیازهای انسانی از دیدگاه روان‌شناسی
۵۵	غایت‌گرایی و نیازهای انسانی
۵۸	انسان‌گرایی و نیازهای انسانی

۶۲ وجودگرایی و نیازهای انسانی

فصل چهارم

۷۷ نیازهای انسانی از دیدگاه جامعه‌شناسی

۷۹ نیازها و نظام‌های اجتماعی

۸۶ پویایی نیازها، تکامل جوامع انسانی

۹۳ توسعه اجتماعی و تغییر نیازهای انسانی

۱۰۸ رده بندی نیازها

فصل پنجم

۱۱۷ تولید و کنترل نیازهای انسانی

۱۱۷ نیازهای انسانی در جوامع سرمایه‌داری

۱۲۸ نیازهای انسانی در جوامع سوسیالیستی

۱۳۲ نیازهای انسانی در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌نیافته

فصل ششم

۱۴۷ نیازسنجی

۱۴۹ اهداف نیازسنجی

۱۵۱ اصول نیازسنجی

۱۵۴ روش‌های نیازسنجی

۱۶۶	موانع نیازسنجی
	فصل هفتم
۱۶۷	نیازهای آینده
۱۷۶	آینده‌پژوهی و روش‌های آن
۱۸۱	منابع
۱۸۷	نمایه‌ها

پیشگام

یکی از موضوعات مهم مدیریت جامعه، به‌ویژه در زمینه ارائه خدمات اجتماعی، شناخت نیازهای انسانی است. شناسایی نیازها، اولین و اساسی‌ترین گام در طراحی برنامه‌ها و سیاست‌گذاری اجتماعی به شمار می‌رود. بدون شناخت نیازهای واقعی و درک تفاوت آن با خواسته‌ها و آرزوهای اجتماعی، امکان تنظیم درست اهداف و اولویت‌ها برای برنامه‌ریزی وجود ندارد و به‌این‌ترتیب امکان تشخیص روش‌های مناسب برای حل و رفع مشکلات جامعه، نوع و مقدار درست تخصیص منابع برای تولید و ارائه خدمات ممکن نمی‌شود.

علی‌رغم اهمیت موضوع و تأکید در پرداختن به آن به‌عنوان یکی از حوزه‌های قابل توجه در علوم انسانی، خصوصاً در سطح آموزش عالی و به‌ویژه در حوزه علوم اجتماعی که از بدو تعیین عناوین و سرفصل دروس توسط ستاد انقلاب فرهنگی صورت گرفت و نیز پس از بازنگری دروس در سال‌های اخیر، تاکنون منبع مکتوبی با در نظر گرفتن اهداف تعیین‌شده برای آموزش واحد درسی نیازهای انسانی در دانشگاه‌ها، در قالب تألیف و یا ترجمه تهیه و عرضه نشده است.

ایده اولیه تألیف اثر حاضر ابراز نیاز دانشجویان دوره‌های کارشناسی رشته‌های پژوهشگری علوم اجتماعی و تعاون و رفاه اجتماعی است که در فاصله سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ شمسی در کلاس‌های این درس حضور داشته‌اند و برای مطالعه پیرامون موضوعات موردبحث، منابع منسجم و کافی حاوی مطالب موردنظر را نیافته‌اند. ازاین‌رو مطالب کتاب حاضر برای درس «نیازهای انسانی» در رشته‌های علوم انسانی، مطابق با سرفصل‌های تعیین‌شده از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای گرایش‌های مختلف این رشته به‌ویژه دانشجویان رشته‌های علوم اجتماعی و علوم تربیتی تألیف شده است. هدف اساسی، شناخت علمی مفهوم نیاز و ارتباط آن با تحولات و تکامل اجتماعی و فرهنگی جوامع انسانی است تا توان دانش‌آموختگان را برای کسب قابلیت تجزیه و تحلیل مسائل، توانایی پیش‌بینی و ارزیابی پیامدهای اجتماعی و فرهنگی حاصل از رویدادهای جامعه بالا ببرد و امکان نیازسنجی صحیح، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری اجتماعی برای آینده را مهیا سازد.

شکل‌گیری این اثر به شکل حاضر اما، مرهون تشویق و کمک‌های فکری همکاران ارجمند در گروه علوم اجتماعی دانشگاه تبریز است که بدین‌وسیله از همه آن‌ها به‌ویژه مدیر محترم گروه علوم اجتماعی جناب آقای دکتر حسین بنی‌فاطمه که فرصت تدریس موضوع و تحقیق پیرامون آن را در اختیار من قرار دادند تشکر و قدردانی می‌نمایم. سپاس ویژه از دوست بزرگوار خانم دکتر مینو امیرقاسمی که با مرور دست‌نوشته‌های ابتدایی و توصیه‌های ارزشمند خود، همچنین فراهم آوردن فرصت استفاده از نسخه ترجمه‌شده ولی منتشرنشده جلد هشتم کتاب *فلسفه مقدماتی، اخلاق‌شناسی: نیک و درست*، تألیف ماریوبونگه با ترجمه آقای علیرضا امیرقاسمی، مرا برای تکمیل مطالب کتاب، کمک و راهنمایی نمودند. تقدیر و تشکر از دانشجوی کوشا و مسئولیت‌پذیر آقای پدram خیری که با مرور نسخه تایپ‌شده اولیه، یاریگر بازنگری و تکمیل برخی مطالب کتاب شده و پیشنهادهایی برای تنظیم فصل‌بندی نهایی کار ارائه کردند. سپاس از آقای دکتر محمد ابراهیم‌پور نمین که با دقت نظر فراوان خود ویراستاری کتاب را به انجام رساندند و نیز سرکار خانم وحیده جاهدفر که کار تنظیم و صفحه‌آرایی اثر حاضر را با دقت و موشکافی خاص خود بر عهده داشتند. همچنین لازم است از اعضای محترم شورای دانشکده، شورای انتشارات دانشگاه تبریز و داوران محترمی که با دقت نظر، اثر حاضر را بررسی و تأیید نموده‌اند و نیز همکاران اداره انتشارات دانشگاه تبریز در کمک برای نشر کتاب تشکر و قدردانی نمایم.

بی‌تردید موضوع نیازهای انسانی گسترده‌تر از آن است که در محدوده یک رشته تخصصی قرار گیرد و بدین سبب پرداختن به آن در یک مجموعه محدود مقدور و ممکن نیست؛ به‌علاوه چون مباحث مطرح‌شده در این کتاب بیش از همه مخاطبان علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی را مدنظر قرار داده است از این‌رو قطعاً کاستی‌هایی به‌ویژه در رابطه با سایر حوزه‌ها دارد و همچون هر اثر دیگر، مجموعه حاضر نیز قطعاً بری از لغزش و اشتباه نیست، بدین سبب ضمن پوزش پیشاپیش از خوانندگان محترم، موجب امتنان خواهد بود اگر علاقه‌مندان با ارائه نظرها و پیشنهادهای خود امکان بازنگری و بهبود محتوای آن را فراهم نمایند.

فتانه حاجیلو

استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه تبریز

«نیازهای انسانی»^۱ به عنوان بن‌مایه و بستر اندیشه برای عرضهٔ بهینهٔ خدمات در جامعه، همواره یکی از موضوعات و مباحث مهم در تعیین سیاست و خط‌مشی‌های مدیریت جامعه به‌ویژه در زمینهٔ ارائهٔ خدمات اجتماعی است. شناسایی نیازها، اولین و اساسی‌ترین گام در طراحی برنامه‌ها و سیاست‌گذاری اجتماعی به شمار می‌رود زیرا بدون شناخت واقعی نیازها، امکان تنظیم درست اهداف و اولویت‌ها برای برنامه‌ریزی مناسب وجود ندارد و به‌علاوه تخصیص منابع لازم برای تولید و ارائهٔ خدمات، دیدگاه‌ها و تشخیص و پیشنهاد روش‌های مناسب برای حل و رفع مشکلات جامعه ممکن نمی‌شود.

هدف این کتاب از بررسی نیازهای انسانی، شناخت علمی مفهوم نیاز در سیر تحولات و تکامل اجتماعی و فرهنگی جوامع انسانی است. چنین شناختی توانمندی افراد را در نگاهی دوباره به اطراف خود برای شناخت وضعیت موجود و رسیدن به وضعیت مطلوب هر جامعه افزایش می‌دهد و به این دلیل بسیار اهمیت دارد. وقوف به ماهیت نیازهای انسانی موجب کسب قابلیت و توانایی تجزیه و تحلیل مسائل، و امکان پیش‌بینی و ارزیابی پیامدهای اجتماعی و فرهنگی حاصل از رویدادهای جامعه را فراهم کرده و امکان نیازسنجی صحیح برای برنامه‌ریزی آگاهانه، و سیاست‌گذاری اجتماعی برحسب ضروریات جامعه برای آینده را فراهم می‌کند و ارائهٔ راهکارهای مناسب برای برطرف نمودن مشکلات، مخاطرات و آسیب‌های اجتماعی را مهیا می‌سازد.

